

MUNDIALE

Wielka księga kibica

Iryna Taranenko
Andrij Stolarczuk
Marta Łeszak
Marija Worobjowa
Anna Płotka

MUNDIALE

Wielka księga kibica

Wydawnictwo Dwie Siostry
Warszawa 2026

PRZEDMOWA

„Niekórzy mówią, że piłka nożna to kwestia życia i śmierci. Ale zapewniam was: to coś znacznie ważniejszego”. Bill Shankly, legendarny piłkarz i trener, może i trochę przesadził, ale faktem jest, że od niemal wieku co cztery lata odbywa się turniej, który był, jest i będzie najbardziej prestiżowy na całym globie.

To mistrzostwa świata w piłce nożnej.

Dryblując przez prawie stuletnią historię tej imprezy, mamy okazję przekonać się, jak zmieniał się nie tylko futbol, ale też cały nasz świat. Już przy okazji pierwszych mundiali przywódcy wielu krajów zrozumieli, jak wielkie znaczenie mają te rozgrywki i jak można je wykorzystać. Przed II wojną światową dyktatorzy traktowali organizację mistrzostw jako narzędzie propagandowe – chcieli pokazać swoje rządy jako lepsze niż w rzeczywistości. Podobnie działo się też dwukrotnie po 1945 roku – w 1978 roku w Argentynie i 40 lat później w Rosji. Z drugiej strony w niektórych krajach goszczenie mundiali sprzyjało rozwojowi sportu (MŚ 2022 w Katarze), a zwłaszcza piłki nożnej (MŚ 1994 w USA).

Dynamiczny rozwój branży rozrywkowej sprawił, że w piłkę nożną zaczęto inwestować duże pieniądze. Dla niektórych okazała się szansą na życiową zmianę, pozwalającą wyrwać się z biedy i dorobić bajecznego majątku. Z „gry milionów” stała się grą, w której szasta się milionami. Wzrosły zarobki piłkarzy, a wraz z nimi znaczenie zwycięstwa.

O ile pierwsze mundiale odzwierciedlały swoją epokę, o tyle z czasem sama piłka nożna zaczęła wywoływać

zmiany społeczne. Mistrzostwa dały nam też parę znalazzków. Słynny niemiecki selekcjoner Sepp Herberger przez dziesięciolecia zapisywał informacje o piłkarzach w legendarnym czarnym notatniku, ale dziś istnieją narzędzia analityczne, które pomagają prześledzić grę dowolnego zawodnika. Zamiast szkolnych tablic, na których dawniej rysowano schematy taktyczne, mamy gadżety pozwalające w czasie rzeczywistym odświeżyć i podać dowolne informacje. A zamiast zwykłych pomiarów ciśnienia i wagi piłkarzy – pełny biochemiczny obraz ich organizmów, który lekarze drużyn przechowiają w chmurze.

Ale to, co najważniejsze, pozostaje niezmiennie – powszechna miłość do piłki nożnej na całym świecie. To już dawno nie jest być po prostu gra. To uniwersalny język, który kochają i którym mówią ludzie we wszystkich zakątkach naszej planety.

O mundialach napisano tysiące książek, nakręcono setki filmów – zarówno o historycznych wygranych drużyn, jak i o indywidualnych losach graczy. Statystycy podliczyli wszystkie gole i asysty, żółte i czerwone kartki, królów strzelców i piłkarzy z największą liczbą meczów, serie karnych itd.

Książka, którą trzymacie w rękach, nie jest opracowaniem statystycznym ani klasyczną encyklopedią piłki nożnej. To próba przedstawienia szerokiego i złożonego obrazu mistrzostw świata, barwnego jak nasze ilustracje. Wybraliśmy najciekawsze wydarzenia z każdego turnieju, jednocześnie pokazując świat, w którym się one rozgrywały.

Z pozdrowieniami

Iryna Taranenko
Andrij Stolarczuk
Marta Łeszak
Marija Worobjowa
Anna Płotka

SŁOWNICZEK

A

Albicelestes (hiszp. Bialo-Błękitni) – reprezentacja Argentyny

Asysta – podanie, po którym inny gracz zdobywa gola

B

Bundesliga – najwyższa liga piłki nożnej w Niemczech

C

Canarinhos (port. Kanarki) – reprezentacja Brazylii

Catenaccio (wł. zasuwka) – system taktyczny opierający się na obronie i wykorzystywaniu błędów przeciwnika

CONCACAF (ang. Confederation of North, Central America and Caribbean Association Football) – Konfederacja Związków Piłkarskich Ameryki Północnej, Środkowej i Karaibów

Copa América – turniej o mistrzostwo Ameryki Południowej

Czerwone Diabły – reprezentacja Belgii, także: angielski klub Manchester United

Czyste konto – sytuacja, gdy bramkarz nie wpuszcili ani jednej bramki w meczu

D

Derby – mecz drużyn z tego samego miasta lub regionu

Die Mannschaft (niem. Drużyna) – reprezentacja Niemiec

Dublet – dwa gole strzelone przez jednego gracza w tym samym meczu

E

Euro – mistrzostwa Europy w piłce nożnej

EPL – angielska Premier League, czyli pierwsza liga

F

Fair play (ang. uczciwa gra) – postawa zakładająca, że zwycięstwo w sportowej rywalizacji nie jest celem, który należy osiągnąć za wszelką cenę, nakazująca na pierwszym miejscu stawiać uczciwość i szacunek wobec przeciwników

Faza grupowa – etap turnieju, w którym uczestnicy rozgrywają mecze w grupach liczących po kilka zespołów, a do kolejnego etapu przechodzą najlepsze drużyny z poszczególnych grup

Faza pucharowa – etap turnieju, w którym w każdym kolejnym meczu przegrany odpada, a zwycięzca przechodzi dalej

FIFA (fr. Fédération Internationale de Football Association) – Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej

G

Gol honorowy – jedyna bramka zdobyta przez drużynę przegrywającą mecz

Grupa śmierci – grupa turnieju, w której o awans do fazy pucharowej rywalizuje kilka bardzo silnych drużyn

H

Hat trick – trzy gole strzelone przez jednego gracza w tym samym meczu

I

IFFHS (ang. International Federation of Football History and Statistics) – Międzynarodowa Federacja Historyków i Statystyków Futbolu, organizacja badająca dzieje futbolu i tworząca statystyki, przygotowuje rankingi m.in. najlepszych piłkarzy, trenerów i drużyn

K

Król strzelców – zawodnik, który strzelił najwięcej goli w danych rozgrywkach (np. w lidze lub w trakcie turnieju)

L

La Celeste (hiszp. Błękitna) – reprezentacja Urugwaju

La Furia Roja (hiszp. Czerwona Furia) – reprezentacja Hiszpanii

LM, Liga Mistrzów UEFA – najważniejsze europejskie rozgrywki klubowe z udziałem najlepszych drużyn z poszczególnych krajów

Lwy Atlasu – reprezentacja Maroka

Lwy Terangi – reprezentacja Senegalu

M

Metodo (także: **WW**) – ustawienie drużyny 2-3-2-3, w którym środkowy pomocnik łączy linię obrony z atakiem

MLS (ang. Major League Soccer) – najwyższa profesjonalna liga piłkarska w USA i Kanadzie

Mundial – początkowo mistrzostwa świata w piłce nożnej w 1982 roku, odbywające się w Hiszpanii (Copa Mundial). Potem określenie to przyłgnęło do każdego tego typu turnieju

MVP (ang. most valuable player) – dosłownie „najbardziej wartościowy gracz”, najlepszy zawodnik meczu lub turnieju

N

Nerazzurri (wł. Czarno-Niebiescy) – włoska drużyna Inter Mediolan

O

Ogniści (chorw. Vatreni) – reprezentacja Chorwacji

Oranje (niderl. Pomarańczowi) – reprezentacja Holandii

Oriundi – piłkarz, który urodził się w jednym z krajów Ameryki Południowej, ale ze względu na swe korzenie występuje w reprezentacji Włoch

P

Penta trick – pięć goli zdobytych przez jednego gracza w tym samym meczu

Primera – Primera División albo La Liga, najwyższa liga piłkarska Hiszpanii

Puchar Konfederacji (1992–2017) – turniej piłkarski rozgrywany na rok przed mundialem w organizującym go kraju, w którym prócz gospodarza udział brali mistrzowie poszczególnych kontynentów i aktualny mistrz świata

R

Rossoneri (wł. Czerwono-Czarni) – włoska drużyna AC Milan

Rzut karny (jedenastka) – bezpośredni strzał na bramkę przyznawany za przewinienie popełnione we własnym polu karnym przez drużynę broniącą, bity z 11. metra od linii bramkowej

Rzut wolny – sytuacja, w której po przewinieniu poszkodowana drużyna wznowia grę z miejsca, gdzie je popełniono

Rzut rożny – wznowienie gry poprzez wykopanie piłki z narożnika boiska, gdy ta przekroczyła w całości linię końcową po kontakcie z zawodnikiem drużyny broniącej

S

Samobój – gol strzelony do własnej bramki

Serie A – najwyższa liga piłkarska we Włoszech

Spalony – przerwanie ataku przez sędziego, kiedy w momencie podania odbierający je zawodnik znajduje się bliżej bramki drużyny przeciwnej niż jej ostatni obrońca (nie licząc bramkarza)

Stale fragmenty gry – rzuty: wolny, karny, rożny i z autu

Squadra Azzurra (wł. Niebieska Drużyna), także: **Azzurri** – reprezentacja Włoch

Synowie Albionu – reprezentacja Anglii

T

Trzy Korony (szw. Tre Kronor) – reprezentacja Szwecji

U

UEFA (fr. Union Européenne de Football Association) – Unia Europejskich Związków Piłkarskich

W

Walkower – przyznanie jednej z drużyn zwycięstwa bez rozgrywania meczu

W-M – ustawienie drużyny 3-2-2-3, w którym środkowy pomocnik gra bliżej linii obrony niż ataku

Wunderteam (niem. Cudowna Drużyna) – reprezentacja Austrii w latach 30.

Z

Złoty But – nagroda przyznawana od 1968 roku zawodnikowi, który w minionym sezonie zdobył najwięcej goli w najwyższych ligach europejskich

Złota Piłka – nagroda przyznawana od 1956 roku piłkarzowi, którego uznano za najlepszego w minionym sezonie w Europie, a od 2007 roku – na świecie

Złota Rękawica – nagroda przyznawana od 1994 roku najlepszemu bramkarzowi mundialu

Ż

Żółta/czerwona kartka – sposób upomnienia/ukarania zawodnika za poważne przekroczenie zasad gry. Czerwona kartka skutkuje natychmiastowym usunięciem gracza z boiska

Wyniki meczów podajemy w formacie „2:3”.

Łączną liczbę meczów danego gracza i zdobytych przez niego bramek w reprezentacji podajemy w formacie „40/21” (40 meczów i 21 goli).

Łączną liczbę meczów bramkarza i straconych przez niego bramek w reprezentacji podajemy w formacie „86/-96” (86 meczów i 96 straconych bramek).

Stosowane skróty:

MŚ – mistrzostwa świata w piłce nożnej

IO – Igrzyska Olimpijskie

MKOl – Międzynarodowy Komitet Olimpijski

W tekstach podano stan na 2.03.2026 r.

OŚ CZASU

DRUŻYNA WSZECH CZASÓW

WEDŁUG AUTORÓW

PELÉ
(1940–2022)

Reprezentacja: Brazylia
Pozycja: napastnik (92/77)
MŚ: 1958, 1962, 1966, 1970

Jedyny piłkarz, który trzykrotnie został mistrzem świata. W 1999 roku MIKOl uznał go za najlepszego sportowca XX wieku, a rok później głosami ekspertów wygrał z Diego Maradoną organizowany przez FIFA plebiscyt na najlepszego piłkarza XX wieku. W 2023 roku wyraz *pelé* został wpisany do słownika języka portugalskiego jako synonim słów „wyjątkowy”, „unikalny”.

Reprezentacja: Brazylia
Pozycja: napastnik (98/62)
MŚ: 1994, 1998, 2002, 2006

Trzykrotnie wybrany na Piłkarza Roku FIFA (1996, 1997, 2002), dwukrotny zdobywca Złotej Piłki (1997, 2002) – był najmłodszym piłkarzem, którego kiedykolwiek uhonorowano tymi nagrodami. Został włączony do Galerii Sław brazylijskiego i włoskiego futbolu, a także drużyn Inter Mediolan i Real Madryt.

RONALDO
(ur. 1976)

Reprezentacja: Włochy
Pozycja: ofensywny pomocnik (56/27)
MŚ: 1990, 1994, 1998

Jedyny Włoch, który zdobywał gole na trzech MŚ. W 1999 roku zajął czwarte miejsce w plebiscycie FIFA na najlepszego gracza XX wieku, najwyższe wśród włoskich piłkarzy. W 2010 roku podczas dorocznego Światowego Szczytu Laureatów Pokojowej Nagrody Nobla przyznano mu tytuł Człowieka Pokoju za działalność charytatywną. W 2011 roku został pierwszym członkiem Galerii Sław Włoskiego Futbolu.

ROBERTO BAGGIO
(ur. 1967)

Reprezentacja: RFN/Niemcy
Pozycja: defensywny pomocnik (150/23)
MŚ: 1982, 1986, 1990, 1994, 1998

Pierwszy gracz z pola, który pięciokrotnie wystąpił w MŚ. W 1990 roku był kapitanem mistrzowskiej reprezentacji RFN i otrzymał Złotą Piłkę. Rok później FIFA uznała Matthäusa za najlepszego piłkarza świata – pozostaje jedynym Niemcem, któremu przyznano ten tytuł.

LOTHAR MATTHÄUS
(ur. 1961)

Reprezentacja: RFN
Pozycja: pomocnik defensywny (103/14)
MŚ: jako gracz – 1966, 1970, 1974, 1978; jako trener – 1986, 1990

Jako zawodnik i trener wziął udział łącznie w pięciu mundialach, za każdym razem zdobywając medal, a w latach 1972 i 1976 – także Złotą Piłkę. Po śmierci Beckenbauera plac przed stadionem Bayernu Monachium (z którym był związany przez większość życia) przemianowano na Franz-Beckenbauer-Platz.

FRANZ BECKENBAUER
(1945–2024)

Reprezentacja: Anglia
Pozycja: bramkarz (73/-75)
MŚ: 1962, 1966, 1970

W mistrzowskim 1966 roku zaliczył w bramce swej reprezentacji 721 minut bez straty gola (w tym mecze MŚ) – ten rekord przetrwał 55 lat. Podczas MŚ 1970 Banks otrzymał Order Imperium Brytyjskiego, a następnego dnia dokonał swojego największego bramkarskiego wyczynu – „obrony stulecia” po strzale Pelégo.

GORDON BANKS
(1937–2019)

Reprezentacja: Argentyna
Pozycja: napastnik (196/115)
MŚ: 2006, 2010, 2014, 2018, 2022

Jedyny gracz, który dwukrotnie został MVP mundialu (2014, 2022). Ośmiokrotnie zdobył Złotą Piłkę i tyle samo razy FIFA ogłaszała go graczem roku – w obu przypadkach jest to rekord. W 2012 roku strzelił najwięcej goli w historii w ciągu jednego roku kalendarzowego (91), ponadto 6 razy przyznano mu Złoty But. W 2022 roku magazyn „FourFourTwo” ogłosił Messiego najlepszym piłkarzem świata wszech czasów.

LIONEL MESSI
(ur. 1987)

Reprezentacja: Francja
Pozycja: ofensywny pomocnik (108/31)
MŚ: 1998, 2002, 2006

Trzykrotnie uznany przez FIFA za najlepszego piłkarza świata (1998, 2000, 2003), zdobywca Złotej Piłki (1998). Za zwycięstwo w MŚ 1998 otrzymał Order Legii Honorowej – najwyższe odznaczenie państwowe we Francji. W 2018 roku dziennik „L'Équipe” uznał Zidane'a za najlepszego francuskiego gracza wszech czasów. Z kolei w latach 2016–2018 trenowany przez niego Real Madryt trzy razy z rzędu wygrał Ligę Mistrzów.

ZINÉDINE ZIDANE
(ur. 1972)

Reprezentacja: Anglia
Pozycja: obrońca (108/2)
MŚ: 1962, 1966, 1970

Po zwycięstwie na mistrzostwach świata w 1966 roku został pierwszym piłkarzem, który otrzymał tytuł Sportowej Osobowości Roku BBC. W 2002 roku ta sama stacja telewizyjna umieściła Moore'a na liście 100 najwybitniejszych Brytyjczyków w historii. Od 2007 roku przed słynnym londyńskim stadionem Wembley stoi pomnik tego zawodnika.

BOBBY MOORE
(1941–1993)

Reprezentacja: Argentyna
Pozycja: ofensywny pomocnik (91/34)
MŚ: 1982, 1986, 1990, 1994

Strzelec „gola stulecia” oraz „reki Boga” i MVP mundialu w 1986 roku. W 2000 roku wraz z Pelém wybrany najlepszym piłkarzem XX wieku według kibiców w plebiscycie organizowanym przez FIFA. W 2010 roku brytyjski dziennik „The Times” nazwał Argentyńczyka „najlepszym graczem w historii piłki nożnej”.

DieGO MARADONA
(1960–2020)

PAOLO MALDINI
(ur. 1968)

Reprezentacja: Włochy
Pozycja: obrońca (126/7)
MŚ: 1990, 1994, 1998, 2002

Jeden z niewielu piłkarzy, którzy zdołali rozegrać ponad tysiąc meczów. Kariera Maldiniego trwała 25 lat i spędził ją w jednym zespole – Milanie, z którym zdobył 26 trofeów. Gdy odwiślał buty na kolejkę, władze klubu zastrzegły jego boiskowy numer (3). Kiedy miał 39 lat, UEFA uznała go za najlepszego obrońcę sezonu (2006–2007).

VITTORIO POZZO
(1886–1968)

Reprezentacja: Włochy
Pozycja: trener
MŚ: 1934, 1938

Jedyny szkoleniowiec, który dwukrotnie wygrał MŚ. Zrewolucjonizował taktykę piłkarską, wprowadził system gry Metodo, dzięki któremu Włosi pod jego wodzą stali się najlepszą reprezentacją lat 30. Oprócz triumfu na mundialach w 1934 i 1938 roku wygrał IO w 1936 roku i Puchar Europy Środkowej (coś w rodzaju poprzednika dzisiejszego Euro) w latach 1930 i 1935.

- Gianluigi Buffon**
Reprezentacja: Włochy
- Franco Baresi**
Reprezentacja: Włochy
- Fabio Cannavaro**
Reprezentacja: Włochy
- Philipp Lahm**
Reprezentacja: Niemcy
- Luka Modrić**
Reprezentacja: Chorwacja
- Johan Cruyff**
Reprezentacja: Holandia
- Andrés Iniesta**
Reprezentacja: Hiszpania
- Michel Platini**
Reprezentacja: Francja
- Kylian Mbappé**
Reprezentacja: Francja
- Gerd Müller**
Reprezentacja: RFN
- Garrincha**
Reprezentacja: Brazylia
- Giuseppe Meazza**
Reprezentacja: Włochy
- Fritz Walter**
Reprezentacja: RFN
- Ferenc Puskás**
Reprezentacja: Węgry

1930 URUGWAJ

W związku z rozwojem profesjonalnej piłki nożnej pojawiła się potrzeba organizacji nowego turnieju dla zawodowych graczy, ponieważ do udziału w IO oficjalnie dopuszczano tylko amatorów. W 1928 roku FIFA ogłosiła, że pierwsze MŚ odbędą się za dwa lata w Urugwaju, którego reprezentacja futbolowa wygrała dwa poprzednie turnieje olimpijskie. W związku z załamaniem światowej gospodarki europejskie drużyny nie chciały jechać do Ameryki Południowej – niektóre z nich do udziału w turnieju przekonała dopiero zapowiedź pokrycia kosztów podróży przez gospodarzy imprezy. Na główną arenę wybrano Estadio Centenario, którego nazwa nawiązuje do stulecia przyjęcia pierwszej konstytucji Urugwaju. To jedyny mundial, na którym wszystkie mecze rozgrywano w jednym mieście – Montevideo.

Mistrz świata: URUGWAJ 🇺🇵 🌟
Liczba uczestników: 13
Finał: Urugwaj–Argentyna 4:2
Braźowe medale: USA, Jugosławia
Król strzelców: Guillermo Stábile (Argentyna) – 8 goli
MVP (nieoficjalny): José Nasazzi (Urugwaj)

„ZŁOTA NIKE”

Tak nazywano trofeum wręczone zwycięzcy MŚ do 1970 roku – wykonaną z pożądanego srebra próby 925 statuetkę przedstawiającą grecką boginię zwycięstwa Nike. Mierzyły ono 18 centymetrów (nie licząc podstawki) i ważyły prawie 4 kilogramy. Autorem rzeźby był paryski jubiler Abel Lafleur.

MOMENT SŁAWY

Królem strzelców turnieju został Argentyńczyk Guillermo Stábile (4/8), który zaczął rozgrywkę jako rezerwowi i na boisko wyszedł dopiero, gdy kontuzji doznał Roberto Cherro (16/13). W czterech meczach zdążył wbić aż osiem goli – co ciekawe, były to jego jedyne występy w reprezentacji. Po zakończeniu kariery stanął się rekordzistą Albicelestes pod względem liczby meczów w roli selekcjonera kadry (127).

HAT TRICK PO 76 LATACH

Rzeczywistego zdobywcę pierwszego hat tricka w historii MŚ ustalono dopiero w 2006 roku – okazał się nim Amerykanin Bert Patenaude (USA–Paragwaj 3:0). Specjalna komisja FIFA przeanalizowała wszystkie źródła dotyczące tego spotkania i ostatecznie bramkę Toma Floriego przypisała Patenaude'owi (4/6). Wcześniej za pierwszego strzelca hat tricka uważano Guillermo Stábilego (Argentyna–Meksyk 6:3).

RYCERZ I PREZYDENT

Lewy pomocnik drużyny Urugwaju, Álvaro Gestido (26/0), za sprawą swojej czystej gry (wówczas rzadko spotykanej) dostał przydomek „Rycerz”. Jego starszy brat, Óscar Diego Gestido, w 1967 roku został wybrany na prezydenta Urugwaju.

BOSKI JEDNORĘKI

El Divino Manco – taki pseudonim dostał urugwajski napastnik Héctor Castro (25/18), któremu jako 13-latkowi piła elektryczna ucięła prawe przedramię. Na MŚ zdobył dwa gole dla Urugwaju – pierwszego i ostatniego. Oprócz mundialu Castro wygrał IO w 1928 roku.

PROSZĘ OPUŚCIĆ BOISKO

W trakcie meczu Rumunii z Peru (3:1) peruwiański zawodnik Plácido Galindo (6/0) jako pierwszy w historii MŚ został usunięty z boiska. Sędziowie nie używali jeszcze żółtych i czerwonych kartek, dlatego gracz został ustnie poproszony o opuszczenie murawy. Kartki pojawiły się na MŚ dopiero w 1970 roku.

EXIT

CZŁOWIEK OD WSZYSTKIEGO

Z powodu niewystarczającej liczby sędziów w kilku meczach z gwiazdką biegali trenerzy Rumunii i Boliwii. Finał prowadził Belg John Langenus, który na tamtych MŚ pracował także jako dziennikarz niemieckiego magazynu piłkarskiego „Kicker”.

FINAŁ JEST JEDEN, A PIŁKI SĄ DWIE

Przed finałem obie drużyny nalegały, by grano preferowanym przez nie modelem piłki. Zadecydowało losowanie: w pierwszej połowie używano argentyńskiej futbolówki Tiento (i ta część spotkania padła łupem Argentyńczyków), a w drugiej – „urugwajskiego” Modelu T. Ostatecznie cały mecz wygrali Urugwajczycy.

ZMIANA BARW

Za główną przyczynę porażki Argentyny w finale uważa się słabą grę jej kapitana, Luisa Montiego (16/4). „Winowajca”, czując się w ojczyźnie jak wyrzutek, z czasem przeprowadził się do Włoch. Został kapitanem Squadry Azzurra, z którą wygrał MŚ 1934. W ten sposób Monti stał się jedynym graczem w historii, który zagrał w meczach finałowych dwóch mundiali jako reprezentant dwóch różnych krajów.

BRAMKARZ NIE DO ZDARCIA

Francuski bramkarz Alex Thépot (31/77) doznał kontuzji w pierwszym meczu z Meksykiem, mimo to wyszedł na boisko w starciach z Argentyną i Chile. W tym drugim obronił karnego jako pierwszy w historii MŚ.

NOGA NA STRAŻY PRAWA

Sprawcą pierwszej kontrowersyjnej asysty w historii MŚ był pewien policjant. W trakcie półfinału Urugwaj–Jugosławia (6:1) piłka wytoczyła się poza boisko i stojący za linią stróż prawa odkopnął ją na plac gry. Jego „podanie” dotarło do napastnika Urugwajczyków Anselmo (8/3), który strzelił gola.

LEPIEJ PÓŹNO NIŻ WCZAJE

Przez długie dziesięciolecia za strzelca pierwszego gola w historii MŚ uważano Amerykanina Barta McGheea, jednak w latach 80., po uporządkowaniu prowadzonych przez FIFA statystyk, okazało się, że Francuz Lucien Laurent (10/2) trafił wcześniej, w innym meczu rozgrywanym tego samego dnia (Francja–Meksyk 4:1). W 1998 roku, w wieku 90 lat, Laurent był gościem honorowym rozgrywanego w jego ojczyźnie mundialu, wygranego przez reprezentację Francji.

BEZKOMPROMISOWY MUNDIAL

W przypadku remisu regulamin przewidywał dogrywkę, a w fazie pucharowej – powtórny mecz. Jednak ku ogólnemu zdumieniu w żadnym z 18 pojedynków do remisu nie doszło. To dotąd jedyna taka sytuacja w historii MŚ.

WAGA TRIUMFU

Przerwa w treningach i bogate życie nocne podczas podróży statkiem na MŚ doprowadziły do tego, że bramkarz Jugosławii Milovan Jakšić (9/21) wyraźnie przybrał na wadze. Mimo to stał się bohaterem meczu z Brazylią (2:1), po którym nazwano go „El Grande Milovan” („Wielkim Milovanem”).

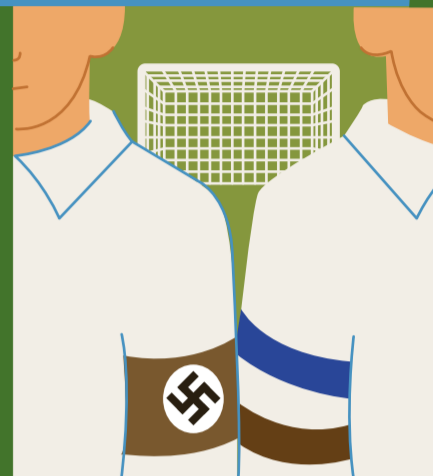

Z BŁĘDEM, ALE OD SERCA

Przed MŚ organizatorzy pomogli finansowo reprezentacji Boliwii, dlatego wdzięczni Boliwijczycy wypisali na koszulce każdego z 11 graczy po jednej literze, żeby stworzyć napis „Viva Uruguay”. Jednak zawodnik, któremu przypisano „U”, zachorował, więc podczas sesji zdjęciowej fotoreporterzy ujrzeni na strojach boliwijskich piłkarzy „Urugay”.

DWAJ KAPITANOWIE

Kapitan drużyny Jugosławii, Milutin Ivković (39/0), podczas II wojny światowej przyłączył się do antyfaszystowskiego podziemia, a w 1943 roku został rozstrzelany przez Gestapo. Po drugiej stronie barykady stanął kapitan Francuzów, Alexandre Villaplaine (25/0), który współpracował z nazistami i za sprawą swego okrucieństwa zyskał przydomek „SS Mohammed”. Po wyzwoleniu Francji skazano go za współudział w ponad 50 morderstwach i rozstrzelano.

TY ŻYJESZ!

Po mistrzostwach reprezentant Rumunii Alfred Eisenbeiser (9/0), zamiast prosto do domu, trafił do szpitala w Genewie z powodu zapalenia płuc. Jego rodzice dostali wiadomość o krytycznym stanie syna i zaczęli się przygotowywać do jego pogrzebu. Tymczasem piłkarz nie tylko przeżył, ale też dokonał niezwykłego wyczynu – w 1936 roku wziął udział w zimowych igrzyskach olimpijskich jako tłyżwiarz figurowy.

GROSZ DO GROSZA

18 meczów zgromadziło na trybunach ponad 500 tysięcy kibiców, co przyniosło FIFA zysk w wysokości 233 tysięcy urugwajskich peso (około 255 tysięcy dolarów). Aby dodatkowo zarobić, wiele drużyn nie śpieszyło się z powrotem do domu i rozegrało w Ameryce Południowej jeszcze kilka meczów towarzyskich.

OD LEGENDY DO BEZDOMNEGO

Kapitanem zwycięzców na urugwajskich MŚ był José Leandro Andrade (34/1). W 1950 roku zaproszono go jako gościa honorowego na mundial, w którym triumfował jego siostrzeniec, Víctor Rodríguez Andrade (42/0). W tamtym czasie legendarny Urugwajczyk miał już problemy z alkoholem, a siedem lat później umarł na gruźlicę w przytułku dla ubogich.

1934 WŁOCHY

Po sukcesie pierwszego mundialu FIFA od razu zabrała się do organizacji następnego turnieju. Na jego gospodarza wybrano Włochy, gdzie wtedy w siłę rośli faszyci z Benito Mussolinim na czele. Postanowili oni wykorzystać imprezę do celów propagandowych i wydali ogromne na tamte czasy pieniądze, 3,5 miliona lirów, między innymi na zbudowanie nowych stadionów. Za przygotowania do MŚ odpowiadali przewodniczący Włoskiej Federacji Piłki Nożnej generał Giorgio Vaccaro i pierwszy sekretarz Narodowej Partii Faszystowskiej Achille Starace. Wszystko osobiście nadzorował Mussolini, fan futbolu. Aby dodatkowo wzmocnić pozytywny wizerunek kraju, znów zaczęto głosić poglądy, wedle którego kolebką współczesnej piłki nożnej są właśnie Włochy, przywołując dawny rodzaj tej gry – *calcio storico fiorentino* – znany na Półwyspie Apenińskim już w XV wieku.

Mistrz świata: WŁOCHY
Liczba uczestników: 16
Final: Włochy – Czechosłowacja 2:1 (po dogrywce)
Mecz o trzecie miejsce: Rzesza Niemiecka – Austria 3:2
Krół strzelców: Oldřich Nejedlý (Czechosłowacja) – 5 goli
MVP (nieoficjalny): Giuseppe Meazza (Włochy)

„EL DIVINO”

„Istnieje tylko dwóch perfekcyjnych strażników bram: święty Piotr w niebie i Ricardo Zamora na ziemi” – mawiano. Włochy wygrały z Hiszpanią w ćwierćfinale tylko dzięki „wsparciu” sędziego i nieobecności Zamory (46/-41), bramkarza rywala, w spotkaniu dogrywkowym (w pierwszym meczu „El Divino”, czyli „Boski”, doznał kontuzji). Od 1958 roku najlepsi bramkarze sezonu Primery otrzymują trofeum imienia Ricardo Zamory.

„PAPIEROWY CZŁOWIEK” ZE STALOWYM KRĘGOSŁUPEM

Austriacki napastnik Matthias Sindelar (43/26), gwiazda Wunderteamu, był tak chudy i lekki, że miało się wrażenie, iż lata nad boiskiem – stąd przydomek „Papierowy Człowiek”. Po przymusowym włączeniu Austrii do hitlerowskich Niemiec w 1938 roku odmówił grania w niemieckiej reprezentacji i stał się symbolem oporu Austriaków. 23 stycznia 1939 roku został znaleziony martwy w łóżku razem z dziewczyną. Do dziś nie wyjaśniono przyczyny ich śmierci.

NIERÓWNY POJEDYNEK

W powtórce ćwierćfinalowego meczu Włochy–Hiszpania boisko przedwcześnie opuściło trzech kontuzjowanych hiszpańskich zawodników. Nie praktykowano jeszcze zmian, dlatego La Furia Roja do końca spotkania grała w ósemkę. W dodatku sędzia René Mercet był stronnicy – niekiedy nazywano go wręcz „12. graczem Azzurri”. Po MŚ został z tego powodu zdyskwalifikowany w rodzinnej Szwajcarii.

PIŁEK CI U NAS DOSTATEK

W tamtych czasach większość piłek pochodziła z Wielkiej Brytanii, ale Mussolini nalegał, żeby włoscy producenci przygotowali na turniej własne futbolówki. Najważniejszą różnicą w stosunku do wcześniejszych modeli było bawełniane przesyłanie zamiast skórzanego, przez które piłkarze często doznawali urazów.

„HALO, TU WŁOSKIE BOISKA!”

Zgodnie z regulaminem wszystkie mecze każdej rundy MŚ rozgrywane w różnych miastach rozpoczynały się jednocześnie. W 1934 roku po raz pierwszy prowadzono relacje radiowe z mundialu: dzięki sprawozdaniom nadawanym przez ustawione w miejscach publicznych głośniki kibice w całej Europie mogli śledzić przebieg turnieju.

SĘDZIOWIE – 12. WŁOŚCY ZAWODNICY

Benito Mussolini osobiście dobiarał arbitrów na mecze Włochów, kierując się ich lojalnością. W ćwierćfinale z Hiszpanią gracze gospodarzy mocno poturbowali bramkarza przeciwników Zamorę, a w powtórce meczu René Mercet zaliczył strzelonego po faulu na rywala gola Meazza i nie uznał dwóch bramek Hiszpanów. W finale włoscy piłkarze brutalnie faulowali Czechów Antonína Puča i Rudolfa Krčála, co arbitra, Szwed Ivan Ekland, kompletnie zignorował.

SNOBIZM OJCÓW FUTBOLU

Choć brytyjskie reprezentacje wycofały się z FIFA w 1928 roku, przed MŚ w 1934 organizacja ta próbowała włączyć je do turnieju. Szkotom i Anglikom zagwarantowano udział, ale ci odmówili, wybierając mistrzostwa Wielkiej Brytanii. Wyspiarze podkreślili swój wyniosły stosunek do mundialu, nie wysyłając do Włoch żadnego dziennikarza.

SPORT POZA POLITYKĄ?

Dzień przed finałem, 9 czerwca 1934 roku, Czechosłowacja nawiązała relacje dyplomatyczne z ZSRR. Krążą legendy, że zirykowało to Mussoliniego, a włoskim piłkarzom grożono represjami w przypadku porażki. Jedno jest pewne: presja była ogromna. Cztery dni po finale Mussolini spotkał się w Wenecji z Hitlerem.

PUNKT ZWROTNY W HISTORII FUTBOLU

Włoskie MŚ nabrały dodatkowego znaczenia za sprawą rozbieżności między MKOI i FIFA w kwestii statusu graczy (profesjonaliści czy amatorzy?), przez co piłka nożna nie znalazła się w programie IO w 1932 roku. Dwa lata później najbardziej prestiżowymi rozgrywkami futbolowymi na dobre stały się mundialne.

OD OSZUSTA DO MISTRZA

Jeden z liderów Włoch na MŚ 1934, obrońca Luigi Allemandi (24/0), w 1927 roku jako zawodnik Juventusu przed decydującymi o losach mistrzostwa kraju derbami z Torino otrzymał propozycję sprzedania meczu. Torino zakończyło spotkanie z wynikiem 2:1 i wygrało ligę. W wyniku śledztwa Allemandi został dożywno zdyskwalifikowany, jednak po kilku miesiącach skorzystał z amnestii i ostatecznie mógł kontynuować karierę.

PECH WUNDERTEAMU

Za faworytów tych MŚ uważano reprezentację Austrii. Opierała się ona na ówczesnym szkockim stylu gry – szybkich akcjach i krótkich podaniach. Wunderteamowi, jak nazywano tę drużynę, nie udało się jednak wygrać mundialu, a wkrótce potem przestała ona istnieć – w 1937 roku zmarł jej trener, Hugo Meisl, a rok później Austria została przymusowo włączona do hitlerowskich Niemiec.

NIEMIECKI ODWET

Przed MŚ Austria dwukrotnie rozgromiła Niemcy – 6:0 i 5:0 – jednak już na turnieju drużyna Meisla, zdruzgotana brakiem awansu do finału, a w dodatku grająca bez swojego lidera, Sindelara, przegrała z północnymi sąsiadami mecz o trzecie miejsce 2:3. Pierwszy gol w tym spotkaniu, strzelony przez Niemca Ernsta Lehnera (65/31), padł w 27. sekundzie – aż do 1962 roku będzie to najszybciej strzelona bramka w historii mundialu.

BEZCZELNOŚĆ POPLACA

Obszarowi Ameryki Północnej przyznano tylko jedno miejsce na MŚ w 1934 roku. Wyrwał się Meksyk. Jednak USA, które nie brały udziału w eliminacjach, w ostatniej chwili zgłosiły swój udział. W tej sytuacji konieczne było rozegranie trzy dni przed startem turnieju meczu eliminacyjnego z Meksykanami w Rzymie – Amerykanie zwyciężyli 4:2.

FIFA NIERYCHLIWA, ALE SPRAWIEDLIWA

Czech Oldřich Nejedlý (44/29) królem strzelców MŚ w 1934 roku został... już po śmierci. Dopiero w 2006 roku FIFA przyznała mu jednego z goli w półfinale z Niemcami (3:1) – w efekcie reprezentant Czechosłowacji z pięcioma bramkami na koncie wyprzedził Niemca Edmunda Conena i Włocha Angela Schiavia. Nejedlý zmarł podczas mundialu w 1990 roku, również rozgrywanego we Włoszech – tam, gdzie zyskał wieczną sławę.

„KOT Z PRAGI”

Po finale włoscy fani wynieśli na rękach z boiska bohaterów meczu: zwycięzców i... bramkarza pokonanych Czechosłowaków – niewysokiego (172 centymetry), ale niesamowicie skoczego (stąd pseudonim) Františka Plánička (73/-124).

WIĘKSZE, BARDZIEJ BŁYSZCZĄCE

Oprócz tradycyjnej „Złotej Nike” zwycięzcy turnieju otrzymali od Mussoliniego specjalne, kilkakrotnie większe trofeum, które wręczono reprezentacji Włoch od razu po finale, przy akompaniamencie hymnu włoskich faszystów, *Giovinetty*.

LEGENDA NERAZURICH Z SERCEM W BARWACH ROSSONERICH

Za najlepszego gracza MŚ w 1934 roku dziennikarze uznali włoskiego napastnika Giuseppego Meazzę (53/33). Był on fanem Milanu, ale nie przyjęto go do tej drużyny. Stał się za to legendą konkurencyjnego klubu z Mediolanu, Interu. W 1983 roku kibice uznali Meazzę najlepszym włoskim piłkarzem w historii. Został patronem słynnego mediolańskiego stadionu San Siro, na którym grają Inter i Milan.

ZWYCIĘSKA METODO

Trener Włoch Vittorio Pozzo wymyślił własny system taktyczny – Metodo – i odszedł od najpopularniejszego wtedy ustawienia W-M, wprowadzonego przez angielskiego szkoleniowca Herberta Chapmana. Stosując ten schemat, Squadra Azzurra wygra IO w 1936 roku i MŚ dwa lata później. Sam Pozzo został pierwszym i na razie jedynym trenerem, który dwukrotnie triumfował na mundialu.

PRZEGRĄŁ, ALE WYGRĄŁ

Konkurs na oficjalny plakat MŚ w 1934 roku wygrał projekt Luigięo Martiniego przedstawiający piłkę w bramce. Jednak we Włoszech większą popularność zdobyła praca Mario Grosso, która zajęła drugie miejsce – z futbolistą unoszącym rękę w faszystowskim pozdrowieniu. Mimo to organizatorzy MŚ wybrali plakat Gino Boccasiego – neutralny wizerunek piłkarza na tle flag.

POLECAMY TAKŻE:

Joe Gamble
Przekład: Krzysztof Cieślik

Buzująca sportową energią książka aktywnościowa dla młodych fanów piłki nożnej.

Rysuj i koloruj, by zanurzyć się w fascynujący świat piłki nożnej.
Zaprojektuj koszulki i buty dla swojej drużyny i szaliki dla jej kibiców.
Wymyśl nowy model piłki na mistrzostwa świata.
Trenuj podania i strzały, zaznaczaj swoje postępy... i siniaki.
Stwórz jedenastkę marzeń złożoną ze słynnych piłkarzy.
Niech twoją wyobraźnią zawładnie futbolowa gorączka!

Tytuł oryginału: Книга-мандрівка. Чемпіонати світу з футболу
Copyright © for the text by Iryna Taranenko, Maria Vorobiova, Andrii Stoliarchuk, 2025
Copyright © for the illustrations by Anna Plotka, Marta Leshak, 2025
Originally published in Ukrainian language by Vydavnytstvo Staroho Leva
(The Old Lion Publishing House), Lviv, Ukraine.
Copyright © for the Polish translation by Joanna Majewska-Grabowska, 2026
Copyright © for this edition by Wydawnictwo Dwie Siostry, 2026

wydanie I
ISBN 978-83-8150-789-9

wydawnictwodwiesiostry.pl

redakcja: Jerzy Cierniak
korekta: Anna Mirkowska, Tomasz Chlewiński, Maciej Byliniak
skład i przygotowanie do druku: Piotr Bałdya,
Weronika Dobrzyńska, Luiza Grabowska
druk: Olsztyńskie Zakłady Graficzne SA

Wydawnictwo Dwie Siostry sp. z o.o.
ul. Stefana Jaracza 2
00-378 Warszawa

Biblioteki, szkoły, przedszkola, księgarnie i inne
instytucje zainteresowane ofertą specjalną
zachęcamy do kontaktu z działem handlowym
(marketing@wydawnictwodwiesiostry.pl, +48 577 888 278).

I goool! A właściwie – 2720 goli w 964 meczach na 22 mundialach. Poznajcie pasjonującą historię mistrzostw świata w piłce nożnej!

Jaki kolor przynosi pecha reprezentacji Brazylii? Czy sędziowie zawsze używali żółtych i czerwonych kartek? Kto w światowej piłce był Królem, kto Cesarzem, a kto... Bogiem? Dlaczego Neymar prawie przypłacił zwycięstwo nad Kolumbią paraliżem? Jaki mecz spędzał Leo Messiemu sen z powiek? I wreszcie: kiedy na mundialu zadebiutowali Polacy i który polski piłkarz został królem strzelców mistrzostw świata?

Mundiale to nie tylko efektowne zagrania i bramki, które na długo zapadają w pamięć. To również emocje sięgające zenitu, nietuzinkowe postaci i wydarzenia historyczne, które wpływały na sport. A oprócz tego – dynamiczny rozwój technologii, polityka i wielkie pieniądze. Wszystko to znajdziecie w tej książce.

